

POSTMODERNISME IN RESENTE AFRIKAANSE ROMANS

Willem Daniël Burger, MA.

Proefskrif voorgelê vir die graad Philosophiae Doctor in die Departement Afrikaans en Nederlands in die Fakulteit Lettere en Wysbegeerte aan die Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys.

Promotor: Prof. D.H. Steenberg
Hulppromotor: Prof. J.J. Venter

Potchefstroom
1995

BEDANKINGS

Hiermee wil ek my opregte dank uitspreek aan :

- Prof. D.H. Steenberg vir bekwame leiding
- Prof. J.J. Venter vir sy advies
- Kollegas aan die Universiteit van Zululand vir stimulerende gesprekke
- Die Vlaamse Stigting wat dit vir my moontlik gemaak het om vir vier maande in België navorsing te doen
- Die Universiteit van Zululand vir finansiële bystand
- Die Departement Afrikaans en Nederlands aan die PU vir CHO vir die toekenning van die Rapport-beurs
- Mariekie vir die proeflees

Inhoudsopgawe

HOOFSTUK 1

1.1 Literêr-historiese verkenning	1
1.2 Postmodernisme as breër historiese tendens	2
1.3 Die postmoderne kondisie	3
1.4 Probleemstelling.....	5
1.5 Basiese hipotese.....	10
1.6 Doelwit.....	10
1.7 Metode van ondersoek	11

AFDELING 1

FILIOSOFIES-TEORETIESE AGTERGROND

HOOFSTUK 2

POSTMODERNISME EN DIE LAG VIR DIE WAARHEID 13

2.1 Lag vir die waarheid in die werk van enkele filosowe	13
2.2 Lyotard en die Postmoderne Kondisie.....	13
2.2.1 Krisis van die narratief.....	14
2.2.2 Dood van die sentrum	18
2.2.3 <i>Petite histoire</i>	20
2.2.4 Die essay.....	20
2.3 Derrida: Verset teen totalisering vanuit 'n klem op taligheid (tekstualiteit)	21
2.3.1 Desentrering	24
2.4 Foucault.....	25
2.4.1 Diskontinuiteit	26
2.4.2 Genealogie	27
2.4.3 Waarheid	28
2.4.4 Linguistiese determinisme.....	32
2.5 Samevatting.....	34
2.5.1 Die Moderne en vooruitgang.....	35
2.5.2 Verwerping van vernuwing: Die postmoderne	35

2.5.3 Reaksie op die 'nuwe paradigma'	36
2.5.4 Lag vir die waarheid as swak denke	37

HOOFSTUK 3

POSTMODERNISME IN DIE LITERATUURTEORIE	41
3.1 Hassan	41
3.1.1 Kenmerke	42
3.1.2 Postmodernistiese kritiek: Pluralistiese Kritiek	46
3.1.3 Evaluering	47
3.2 Hans Bertens en Theo D'Haen	48
3.3 Fokkema	49
3.3.1 Uitgangspunt	49
3.3.2 Vyf kodes	50
3.3.3 Die postmodernistiese paradoks	52
3.4 Hutcheon	54
3.5 McHale	57

HOOFSTUK 4

DIE 'LAG VIR DIE WAARHEID' EN TAAL	61
4.1 Taalbeskouing	61
4.2 Intertekstualiteit	66
4.2.1 Tyd	67
4.2.2 Parodie	68
4.3 Diskoers	70
4.4 Metafiksie	74
4.4.1 Direkte en indirekte metafiksionele strategieë	77
4.4.2 Hutcheon en Historiografiese Metafiksie	78

HOOFSTUK 5

DIE LAG VIR DIE WAARHEID IN VERTEL EN LEES.....	79
5.1 Inleiding	79
5.2 Die eenheidskonvensie	80

5.3 Intrige	81
5.3.1 Logika en kousaliteit.....	82
5.3.2 'n Verskeidenheid van teksgenres binne dieselfde teks.....	84
5.3.3 Begin, middel, slot.....	85
5.4 Personasie	86
5.5 Verteller	90
5.5.1 Manipulerende vertellers.....	91
5.5.2 Veelvuldige vertellers.....	92
5.6 Ruimte	93
5.7 Leser	95
5.7.1 Die rol van die leser.....	96
5.7.2 Die effek van die veranderde rol van die leser.....	97
5.8 Tyd	100

HOOFSTUK 6

DIE SKEPPENDE AARD VAN POSTMODERNISME	101
6.1 Inleiding.....	101
6.2 'n Keuse vir die estetiese.....	101
6.3 Rorty.....	104
6.4 Kreatiwiteit.....	108
6.5 Evaluering.....	109

HOOFSTUK 7

DIE LAG VIR DIE WAARHEID VAN GESKIEDENIS	111
7.1 Inleiding.....	111
7.2 Algemene geskiedenis en die lag vir die waarheid.....	113
7.2.1 Historiese feite.....	116
7.2.2 Die narratiewe aard van geskiedskrywing.....	118
7.3 Geskiedenis en literatuurgeskiedenis.....	118
7.4 Enkele benaderings tot die skryf van literatuurgeskiedenis.....	122
7.4.1 Van Gorp.....	122
7.4.1.1 Resepsiegerige literatuurgeskiedenis.....	122
7.4.1.2 Funksiegerige literatuurgeskiedskrywing.....	123
7.4.1.3 Interaksiegerige literatuurgeskiedskrywing.....	123

7.4.2 Jauss	124
7.4.3 Vodicka, Jansen, Cloete	125
7.4.4 Gumbrecht	126
7.4.5 Jameson	127
7.4.6 Frye.....	128
7.4.7 Dekolonialisering.....	130
7.4.8 Semiotiek	133
7.4.8.1 Vyf kodes	133
7.4.8.2 Literatuurgeskiedenis	134
7.5 Evaluering	135
7.5.1 Periodisering.....	136

AFDELING 2

GEPUBLISEERDE, LITERÊRE AKTUALITEITSARTIKELS MET 'N WETENSKAPLIK-POLEMIESE BENADERING

HOOFSTUK 8

VAN LAG VIR DIE WAARHEID TOT POSTMODERNISTIESE HOOP	142
8.1 'Lag vir die waarheid'.....	142
8.2 'Postmodernistiese hoop'	143
8.3 <i>Casspirs en Campari's: 'n postmodernistiese teks?</i>	145
8.3.1 Verteller.....	145
8.3.1.1 <i>Selfbewuste</i> vertelling	145
8.3.1.2 Stereotipes en clichés.....	146
8.3.1.3 'Verskillende vertelstemme.....	146
8.3.1.4 Outobiografiese vertellers	147
8.3.1.5 Weersprekende vertellers.....	147
8.3.2 Realiteit en fiksie	148
8.3.3 Metafiksie	150
8.3.4 Intertekstualiteit	151
8.3.5 Intrige.....	153
8.2.5.1 Diskontinuiteit.....	153
8.3.5.2 Teksgenres	154
8.4 Onmag en inersie: Die lied van die Boeings	154
8.5 Lig voor in die tunnel	156
8.6 Gevolgtrekking	158

HOOFSTUK 9

POSTMODERNISME: DOELGERIG OF VROLIKE FUIF? 'N POLISIEROMAN EN 'N MOORDDROOM. 159

9.1 Inleiding	159
9.2 Ontologiese twyfel	160
9.3 Historiografiese metafiksie	161
9.4 Geskiedenis in <i>Het beleg van Laken</i> en <i>Kroniek uit die doofpot</i>	161
9.4.1 Metafiksionaliteit : vestiging van die aandag op skrywe as taal	163
9.4.2 'n Apokriewe geskiedenis word geskep	165
9.4.3 Ontdekking van sameswerings	166
9.4.4 Fantasie en geskiedenis word geïntegreer	167
9.4.5 Ontlustering van luisteryke geskiedenis	169
9.5 Viering vs. Gebruik	171
9.6 Gevolgtrekking	172

HOOFSTUK 10

OM INTEENDEEL TE SÊ: OOR SELFSKEPPING - WANNEER LEWE EN VERTEL DEURMEKAAR RAAK 173 |

10.1 Inleiding	173
10.2 Lewe en vertelling (geskrif)	174
10.3 Positiewe aanwending van twyfel in meestersverhale: selfskepping	176
10.3.1 Inteendeel sê	177
10.3.2 'n Eie woordeskat	178
10.3.2.1 Storievertel as skepping	178
10.3.2.2 Stories maak die onmoontlike moontlik	179
10.3.2.3 Lewe en (verteide) reis	180
10.4 Selfskepping narcissisties?	182
10.4.1 Die dialogiese aard van selfskepping	182
10.4.2 Metafiksie	184
10.4.2.1 Sous rature (die doodtrek van stories)	187
10.5 Gevolgtrekking	189

HOOFSTUK 11

DIE (ON)BRUIKBAARHEID VAN DIE TERM 'POSTMODERNISME' VIR DIE LEES EN PERIODISERING VAN DIE AFRIKAANSE LITERATUUR 191

11.1 Periodisering	191
11.1.1 Periodisering aan die hand van kenmerke.....	192
11.1.2 Periodisering van postmodernisme as versoening	193
11.2. Heuristiese instrument	195
11.2.1 Die lees van postmodernistiese tekste	195
11.2.2 Die lees van nie-postmodernistiese tekste	197
11.2.2.2 Geskiedenis	198
11.2.3 Heuristiese instrument vir populêre literatuur	198
11.3 Samevatting.....	199

AFDELING 3

INTEGRASIE

VERANTWOORDING.....	201
---------------------	-----

HOOFSTUK 12

HERSKRYF VAN DIE GESKIEDENIS..... 205

12.1 Afrikaanse romans en geskiedenis.....	205
12.2 Geskiedenis in <i>Suidpunt-jazz</i>	205
12.2.1 Teorieë oor geskiedenis	206
12.2.2 Taal/Metafiksie	209
12.2.3 Demitologisering van die Suid-Afrikaanse geskiedenis.....	210
12.2.4 Bepalende sentrum van geskiedenis.....	212
12.2.5 Omkeer van geskiedenis.....	214
12.2.6 Gevolge van die herskryf van geskiedenis.....	215
12.3 Herskryf van die geskiedenis: vergelykende samevatting	216

HOOFSTUK 13

DIE AFBREEK VAN GRENSE TUSSEN 'HOOG' EN 'LAAG'	218
VAN HELDE EN BOEWE EN ANDER CLICHÉS	218
13.1 Genre-clichés.....	219
13.1.1 <i>Glimlag</i> : "Helde en boewe".....	219
13.1.1.1 Helde.....	219
13.1.1.2 "... en boewe".....	222
13.1.2 Pop- en mediakultuur.....	224
13.1.3 Populêre tekste.....	225
13.1.3.1 Intrige.....	225
13.1.3.2 Parodie.....	226
13.2 Clichés in die Taalgebruik.....	229
13.2.1 Woorddiaree.....	229
13.2.2 Oordrewe metafore.....	230
13.3 Cliché as verwerping van taal en genre.....	231
13.4 Herskryf van populêre genres: 'n oorsig.....	233

HOOFSTUK 14

WÊRELDE SONDER GRENSE:	236
DIE WERFBOBBEJAAN VAN ALEXANDER STRACHAN	236
14.1 Wêreld sonder grense.....	237
14.2 Die grens tussen tekswêreld en reële wêreld.....	238
14.2.1 Khera en die manuskrip.....	238
14.2.2 Die manuskrip en die wildvanger.....	239
14.3 Die grens tussen die rasonale wêreld en magiese wêreld.....	241
14.3.1 Kaapstad en Zululand.....	241
14.4 Grens tussen karakters.....	243
14.4.1 Die grens tussen wildvanger en werfbobbejaan.....	243
14.4.2 Die grens tussen Khera en die wildvanger (en die werfbobbejaan).....	245
14.5 Tydsgrense: verlede, hede, toekoms.....	247
14.6 Intertekstuele grense: soldaat, jakkalsjagter, werfbobbejaan.....	248
14.7 Wêreld sonder subjek.....	249
14.8 Vergelykende samevatting.....	250

